

of punishment aims. In this study the researcher shows that the knowledge of punishment theories is the guideline to understand the sense of punishment.

Key words: punishment, goals of punishment/punishment goals/aims of punishment/purposes of punishment, theories about goals (aims/purposes) of punishment, punishment institute.

УДК 347.62:341.95(477)

А.А. БЕРЕЖНИЙ

Андрій Андрійович Бережний, студент Київського університету права НАН України

УКЛАДАННЯ ТА ВИЗНАННЯ ШЛЮБІВ ЗА УЧАСТЮ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В ДЕРЖАВАХ ЄС

Є країни, культура та традиції яких істотно відрізняються від українських. Як відомо, у різних країнах світу законодавство теж не є ідентичним. Тому не дивно, що існують деякі проблеми розбіжностей норм зарубіжного та українського законодавства. У сучасній правовій науці, в сімейному законодавстві дедалі частіше застосовується поняття «шлюби міжнародного характеру» або «шлюби за участю іноземного елемента». Такий їх статус визначається кількома чинниками: участю в них іноземного елемента (фізичної особи); регулювання відповідних відносин із застосуванням іноземного права; зарубіжним місцем укладення шлюбу.

Наявність у відносинах іноземного елемента в різних його проявах ставить питання про визначення матеріального права певної країни, яке буде застосовуватися до регулювання цих відносин. Гострота цього питання полягає у тому, що в законодавстві різних країн щодо регулювання сімейних відносин існують значні відмінності, які ґрунтуються на культурних, етнічних, релігійних та правових традиціях. Аналіз особливостей правового регулювання укладення шлюбів з іноземцями варто починати з дослідження відмінностей законодавства різних країн. Це допоможе нам встановити, з приводу чого можуть виникати колізії, які потребують вирішення.

Проблема укладання та визнання шлюбів за участю громадян України в державах ЄС вивчалась багатьма вченими та науковцями, зокрема П. Петренко, В. Калакура, Н. Лопата та ін.

Метою статті є вивчення особливостей укладання та визнання шлюбів за участю громадян України в державах ЄС.

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» іноземці та особи без громадянства можуть укласти шлюби з громадянами України та іншими особами згідно із законодавством України¹.

Іноземці та особи без громадянства мають рівні з громадянами України права і обов'язки у шлюбних і сімейних відносинах. Форма і порядок укладення шлюбу в Україні між громадянином України та іноземцем або особою без громадянства, а також між іноземцями або особами без громадянства визначаються правом України, що передбачено ст. ст. 55 та 56 Закону України «Про міжнародне приватне право»².

Досягнення шлюбного віку особами, які бажають побратися, передбачене правовими джерелами всіх держав.

У більшості з них вік шлюбного повноліття нижчий від віку загального повноліття. Шлюбний вік для жінок здебільшого нижчий, ніж для чоловіків. У різних державах цей вік неоднаковий. Приміром, у різних провінціях Канади шлюбний вік коливається від 16 до 19 років. Реєстрація шлюбу в Україні регулюється Сімейним кодексом (далі – СК) України. Статтею 22 зазначеного Кодексу шлюбний вік для чоловіків та жінок встановлюється у 18 років. Особи, які бажають зареєструвати шлюб, мають досягти шлюбного віку на день реєстрації шлюбу. Це загальне правило, але законодавство передбачає випадки, коли шлюбний вік може бути зменшено. Згідно зі ст. 23 Сімейного кодексу України за заявою особи, яка досягла 16 років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам. Іноземець, який не досяг шлюбного віку, встановленого ст. 22 СК, не може зареєструвати шлюб в органі реєстрації актів цивільного стану навіть тоді, якщо за законом країни його громадянства вступ у шлюб допускався б і у більш ранньому віці. Такий висновок впливає з норм сімейного законодавства України, а також міжнародно-правових угод України. Згідно з ч. 3 ст. 21 Сімейного кодексу України релігійний обряд шлюбу не є підставою для виникнення у жінки та чоловіка прав та обов'язків подружжя³.

Утім релігійні шлюби є досить поширеними в багатьох країнах ЄС. У деяких країнах існують також расові обмеження, неможливість укладення шлюбу без згоди на те батьків. Згідно з чинним законодавством України такі шлюби визнаються дійсними на території України. Але на території країни, де існують такі заборони й обмеження, шлюб може бути не визнаним, якщо про інше не було укладено міжнародного дого-

вору. Як наслідок, може виникнути проблема, коли на території однієї країни шлюб визнається, а на території іншої – ні.

Норми про визнання шлюбів є у багатьох міжнародних договорах про правову допомогу в цивільних та/чи сімейних і кримінальних справах. Тут же визначається і компетентність органів, які беруть участь у розгляді справ про визнання шлюбів за участю іноземців⁴.

Знання про шлюб і сім'ю необхідні для вирішення низки важливих задач соціально-економічного розвитку України. Вивчення динаміки шлюбності між громадянами України та громадянами іноземних держав, зокрема Європейського Союзу, розширює знання про вплив соціально-економічних факторів на демографічні процеси. Особливості шлюбності необхідно враховувати при розробці ефективних заходів, спрямованих на оптимізацію відтворення населення. Одним із головних упереджувальних напрямів подолання кризи в шлюбно-сімейних процесах є збереження і відновлення шлюбних традицій. Передумовою для цього може стати насамперед формування сімейно-дружньої політики на ринку праці не тільки в Україні, а в країнах Європейської спільноти, підвищення рівня життя і поліпшення соціально-економічного становища населення, зокрема молоді.

Не зважаючи на відмінності у правових системах, менталітету, ступеня задоволення матеріальних, культурних і духовних потреб громадян у законодавстві, що регулює питання укладення шлюбу, в Україні та країнах ЄС є подібності, схожості, зокрема:

- всюди чітко визначені нормативно-правові акти, що регулюють шлюбно-сімейні відносини;
- укласти шлюб дозволяється після виповнення повноліття, з 18 років;
- у всіх країнах можливе укладення шлюбу раніше, але при різних обставинах та у виняткових випадках;
- є вичерпний перелік документів, які необхідно подати для оформлення документів для законного укладення шлюбу;
- перешкоди для укладення шлюбу всюди тожді;
- як в Україні, так і в країнах ЄС заборонений одноставий шлюб⁵.

Згідно із Законом України «Про міжнародне приватне право» правові наслідки шлюбу визначаються спільним особистим законом подружжя, а за його відсутності – правом держави, у якій подружжя мало останнє спільне місце проживання, за умови, що хоча б один із подружжя все ще має місце проживання у цій державі, а за відсутності такого – правом, з яким обидва з подружжя мають найбільш тісний зв'язок іншим чином. Подружжя, яке не має спільного особистого закону, може обрати право, що буде застосовуватися до правових наслідків шлюбу, якщо подружжя не має спільного місця проживання або якщо особистий закон жодного з них не збігається з правом держави їхнього спільного місця проживання. Подружжя може обрати для регулювання майнових наслідків шлюбу право особистого закону одного з подружжя або право держави, у якій один із них має звичайне місце перебування, або, стосовно нерухомого майна, право держави, у якій це майно знаходиться⁶.

На сучасному етапі спостерігається вплив зовнішніх та внутрішніх чинників на міграційну політику України, що спонукає до поглибленого вивчення нових, проблемних явищ, актуальність яких посилюється становленням української державності. До таких явищ можна віднести інститут «фіктивних шлюбів», який активно обговорюється в системі МВС.

За досвідом країн ЄС, наприклад у Франції, посвідка на проживання дається лише після двох років спільного проживання, а спроба вступити у шлюб заради вигоди або знаходження у такому шлюбі карається ув'язненням строком на п'ять років та штрафом у розмірі 15000 євро. Таке покарання застосовується і у випадку, якщо іноземець або особа без громадянства приховали свої наміри від громадянина Франції, з яким укладається шлюб. Покарання може бути посилене до 10 років ув'язнення і штрафом у розмірі до 750 тисяч євро, якщо такий злочин вчинено організованою групою осіб. До злочинців також застосовуються додаткові покарання у вигляді конфіскації майна та заборони на в'їзд у Францію строком від п'яти до 10 років.

У Латвії законопроектом про внесення змін до Кримінального Кодексу організація фіктивного шлюбу з метою отримання іноземцем статусу громадянина країни ЄС карається позбавленням волі строком до п'яти років. Для особи, яка уклала фіктивний шлюб, у тому числі для збагачення або для групи осіб, що вчинили подібне за попередньою домовленістю, передбачається позбавлення волі строком до восьми років з/без конфіскації майна.

У Нідерландах перевірки з боку міграційних структур відсутні, але громадянство можливо отримати тільки після 10-річного спільного проживання.

У Бельгії якщо встановлюється, що фіктивний шлюб укладався для отримання бельгійського громадянства, особа, яка порушила закон, може бути притягнута до кримінальної відповідальності, яка передбачає ув'язнення строком до двох років. Зазначене покарання також передбачено у разі примушування насильницьким шляхом однієї зі сторін до укладання такого шлюбу. Також діючим законодавством Бельгії встановлені повноваження співробітників муніципального управління, які мають право відмовити в реєстрації шлюбу, якщо виникають сумніви щодо щирості намірів осіб, які укладають шлюб.

У Німеччині за фіктивний шлюб, який укладається для отримання посвідки на проживання чи соціальних пільг, передбачено кримінальну відповідальність до трьох років позбавлення волі та штрафи. Щоб довести, що вже укладений шлюб не фіктивний, треба протягом трьох років терпіти контроль спеціальних службовців муніципальних управлінь.

В Україні зазначена проблематика також набирає обертів та економічна складова нашої країни цьому сприяє. Як правило, йдеться про укладення шлюбу строком на два роки, що в подальшому надає право на отримання посвідки на постійне проживання. При цьому в соціальних мережах Інтернету спостерігається рекламація таких заходів, загальна вартість яких не перевищує 1 тисячі доларів⁷.

Нині ч. 2 ст. 40 Сімейного кодексу України визначає, що шлюб є фіктивним, якщо його укладено жінкою та чоловіком або одним із них без наміру створення сім'ї та набуття прав та обов'язків подружжя. Визнати шлюб фіктивним можна виключно в судовому порядку, але шанси на це мінімальні, адже жодні перевірки на ширість намірів подружжів у нашій країні не здійснюються. Крім цього, за фіктивний шлюб в Україні не передбачено ані кримінальної, ані адміністративної відповідальності⁸.

Отже, можна констатувати, що українське законодавство та законодавство ЄС у сфері сімейних відносин виробили досить репрезентативну правову базу колізійного регулювання укладення шлюбу за участю іноземних громадян, його реєстрації та визнання шлюбу. Ключові норми регулювання цих відносин ґрунтуються на засадах особистого закону їх учасників, місця проживання або перебування, на принципах найтіснішого зв'язку, найбільш сприятливого права та автономії волі.

¹ Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України [офіц. текст: за станом на 11 серпня 2013 р.]. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2012. № 19. С. 833.

² Про міжнародне приватне право громадянства : Закон України [офіц. текст: за станом на 09 червня 2013 р.]. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. № 32. С. 1248.

³ Сімейний кодекс України: прийнято Верховною Радою України 10.01.2002 р. № 2947-III. *Урядовий кур'єр*. 2002. № 44.

⁴ *Калакура В.* Колізійне регулювання укладення шлюбу з участю іноземного елемента. URL: <http://pravoznavec.com.ua/period/article/5720/%C2>

⁵ *Чуга С.С.* Порядок укладення шлюбу: порівняльний аналіз законодавства України та країн ЄС. *Закарпатські правові читання* : матеріали VI Міжнародної наук.-практ. конференції молодих учених та студентів (25–27 квітня 2014 р., м. Ужгород) / за заг. ред. В.І. Смоланки, М.В. Оніщука, Я.В. Лазура, О.Я. Рогача, І.М. Полюжина; відп. за вип.: Я.В. Лазур, І.М. Полюжин. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2014. Т. 1. С. 213–216.

⁶ *Лопата Н.* Особливості реєстрації шлюбу за участю іноземних громадян та осіб без громадянства в Україні. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Юридичні науки». 2015. № 1 (6).

⁷ *Погребняк Н.* Фіктивний шлюб чи легальні документи? URL: <http://migraciya.com.ua/news/GeneralDirectorateofVMlintheOdessaregion/ua-marriage-or-legal-documents/>

⁸ Сімейний кодекс України: прийнято Верховною Радою України 10.01.2002 р. № 2947-III. *Урядовий кур'єр*. 2002. № 44.

Резюме

Бережний А.А. Укладання та визнання шлюбів за участю громадян України в державах ЄС.

У даній статті здійснено характеристику теоретичних основ та законодавчо-правової регламентації особливостей укладання та визнання шлюбів за участю громадян України в державах ЄС.

Ключові слова: шлюби, укладання шлюбу, шлюб з іноземцем, сімейне законодавство, ЄС, країни ЄС, шлюби в ЄС, Україна, визнання шлюбу, національне законодавство, громадяни України, громадяни ЄС.

Резюме

Бережний А.А. Заключение и признание браков с участием граждан Украины в государствах ЕС.

В данной статье осуществлена характеристика теоретических основ и законодательно-правовой регламентации особенностей заключения и признания браков с участием граждан Украины в государствах ЕС.

Ключевые слова: браки, заключение брака, брак с иностранцем, семейное законодательство, ЕС, страны ЕС, браки в ЕС, Украине, признание брака, национальное законодательство, граждане Украины, граждане ЕС.

Summary

Berezhnyy A. Conclusion and recognition of marriages with the participation of Ukrainian citizens in the EU states.

In this article a description of the theoretical foundations and legislative and legal regulation of the peculiarities of the conclusion and recognition of marriages with the participation of Ukrainian citizens in the EU states was made.

Key words: marriage, marriage, marriage with a foreigner, family law, EU, EU countries, marriages in the EU, Ukraine, marriage recognition, national legislation, citizens of Ukraine, EU citizens.